

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ואתחנן (חלק יד — שיחה ב)

יוצא-לאור למחזור הראשון מלימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת ואתחנן, הי"א מנחם-אב, ה'תש"פ (ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים לבריאה

שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2020

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ואתחנן* ב

אינה מחולקת לחיובים נפרדים בזמני היום והלילה, אלא הוא חיוב אחד הנמשך תמיד – בכל הזמן דיום ולילה⁶. ולכן מברכים ברכת התורה רק פעם אחת ביום, גם מי שאין דרכו ללמוד אלא לפרקים⁷, כי חיוב הלימוד הוא המשך אחד שאין בזה הפסק⁸.

וצריך להבין: לכאורה, מצד ענינם, הרי איפכא מסתברא: ת"ת ה"ה ענין הקשור בהבנה והשגה, כי מחובת ה-

א. שתי מצות עקריות מבוארות בפרשתנו: מצות ק"ש ומצות תלמוד תורה. ואף ששניהם נכתבים בפסוק א', ופס"ד הוא דבק"ש² שחרית וערבית מקיים מצות והגית בו יומם ולילה^{2*}, ולאידך גיסא ת"ת שינון כק"ש³, מ"מ חילוק גדול ביניהם:

החיוב דמצות ק"ש הוא פעמיים בכל יום, בשחרית ובערבית, כמפורש כאן^{3*} „בשכבך ובקומך”, וכ"א מהם הוא ענין בפ"ע⁴, וכדמוכח גם מזה שמברכים ברכות ק"ש פעמיים בכל יום בשחרית ובערבית⁵; משא"כ מצות ת"ת

(* וסיום הש"ס (מס' נדה).

1 ו, א.

2 וי"ל דבנוגע לקיום מצות והגית די לכ"ע בפסוק אחד (ואפילו רק ענין אחד) דק"ש – כמו שדי בפרק (שיעור) אחד שחרית כו'.

2* ה'ל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ס"ד. וראה רמ"א ונ"ב השו"ע ר"ס רמ"ו.

3 ירוש' שבת פ"א ה"ב בסופה – אלא שהמפרשים שם פירשו באופן אחר.

3* וכן – עקב יא, יט.

4 לא מיבעי לדעת הרס"ג (בסהמ"צ שלו מ"ע ג"ד. וראה ביאור הרי"פ פערלא שם (עח, א ואילך)) והרמב"ן (בסוף השגותיו על ספהמ"צ להרמב"ם. ועיין בדבריו סוף שרש ט' שם) ועוד, שמנו מצות ק"ש של שחרית ושל ערבית לב' מצות במנין המצות – אלא גם לדעת הרמב"ם (בסהמ"צ שלו מ"ע יו"ד), הסמ"ג (בסהמ"צ שלו מ"ע יח) והחנך (מצוה תכ) ועוד, שמנו אותם למצוה אחת, הרי הפירוש הוא שהם ב' מצות נפרדות, אלא שנמנות כמצוה אחת, וכדמוכח גם מזה שמצות ק"ש היא מ"ע שהזמ"ג (וראה שו"ת שאגת אר"י סי' יב).

5 ואף „דלכאורה אין להם שייכות כלל עם

ק"ש כמ"ש הרשב"א ושאר פוסקים – מ"מ הרי נתקנו כברכות ק"ש לפני' ולאחרי' (ועיי' יבוא האדם לעבודת הק"ש – ראה תניא פמ"ט).

6 ראה מנחות צט, סע"ב. סנה' צט, א (הובא בתניא פ"א). ילקוט ופרש"י תהלים (ק"ט, ככו). הלכות ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ה. וראה גם ר"ן נדרים ה, א ד"ה הא קמ"ל. וראה טורי אבן חגיגה ז, א. ואף ש"מן הדין יוצא ידי חובתו בקביעות עתים וכו' ביום ובלילה וכו' ואם אירע וכו' אפילו בלימוד מועט כמו פרק א' ביום וכן פרק א' בלילה וכו', ובשעת הדחק וכו' יוכל לצאת י"ח בק"ש שחרית וערבית" (הל' ת"ת שם ה"ד) – הרי כל זה הוא הבדיעבד של מצות והגית בו יומם ולילה כפשוטו (שם), היינו של החיוב האחד הנמשך תמיד. וראה שו"ע אדה"ז אר"ח סי' קנו ס"א.

7 שו"ע אדה"ז סי' מז סע"ז ז ש"וכן נהגו". ועוד (ועיקר): המחלוקת בין ב' הדיעות (שם) הוא רק אם צריך לברך עוה"פ כשהסיח דעתו, אבל לדי"ה אינו קשור להתחלוקת דיום ולילה.

7* והא דמברך בכל יום (ולא פעם אחת בחייו) – דלכאורה הרי החיוב נמשך תמיד ואין בו הפסק כלל) הוא לפי „שברכת התורה היא כברכות השחר" (שו"ע אדה"ז שם). וראה לקמן הערה 36.

שהיהו בזה שינויים והתחלקות מצד חילופי הזמנים דיום ולילה.

ב. והביאור בזה:

חיי האדם נחלקים לימים, כי יומי מפסקי מהדדי¹⁵. ויום (שלם) היינו בצירוף יום ולילה, כמש"נ¹⁶, ויהי ערב ויהי בקר יום אחד¹⁷.

ובזה גם מרומז עיקר תכלית עבודת האדם:

תכלית האדם היא לעשות לו ית' דירה בתחתונים¹⁷, היינו לא שישלול בעבודתו כל מציאות העולם, אלא שהעולם (התחתון) כמו שהוא נראה כמציאות בפ"ע ייעשה דירה לו ית', היינו שגם במציאות זו יורגש איך שכל מהותה היא מאמיתית המצאו ית' – וזה הוא גילוי דאמיתת אחדותו של הקב"ה.

וזה נרמז ג"כ במש"נ (ביום ראשון של מע"ב) „ויהי ערב ויהי בקר יום אחד“ הכוונה היא לצרף ולחבר את הערב והחושך והתחתון עם הבוקר והאור והעליון, חיבורו של עולם התחתון שאין תחתון למטה ממנו עם העליון שאין עליון למעלה ממנו, ואז הוא „יום אחד“¹⁸, וכמרו"ל^{18*} בפי' אחד „צריך לכוין באלף שהוא אחד,

מצוה להבין הדבר הנלמד – ואם לא ידע מאי קאמר בתושבע"פ⁸ לא קיים מצות ת"ת⁹, ואין מברכים ע"ז – ומאחר שבהבנה והשגה ישנם שינויים ואין כל הזמנים שוים – סברא לקשר מצות ת"ת לגדר הזמן וההתחלקות שבזמן. ובפרט הרי מצינו חילוק בהבנה דלימוד היום או הלילה וכל הגורס ביום שמעתת' מחדדן¹⁰. ובדברי אגדה¹¹ מפורש¹²: „מנין ה' משה יודע אימתי יום ואימתי לילה אלא בשעה שה' הקב"ה מלמדו מקרא ה' יודע שהוא יום ובשעה שה' מלמדו משנה ה' יודע שהוא לילה“, הרי דבנתנת התורה – ה' שינוי בלימוד התורה לפי שינויי העתים דיום ולילה¹³. משא"כ מצות ק"ש, הרי ענינה קבלת עול מלכותו ויחודו של הקב"ה זכרון תמידית¹⁴ שצ"ל בכאור"א מישראל – ומכיון שזכרון מלכותו ויחודו ית' הוא חובה אחת תמידית, הרי אין סברא

(8) ועיקר ת"ת ה"ה בתושבע"פ. ומעשה (כ"ל רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת – אגה"ק סוסכ"ט) בא רק ע"י לימוד תושבע"פ.

(9) מג"א סי' נ. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ג. עייג"כ לקו"ת ויקרא ה, א בשם הפרדס שכ"ז פ"א. ולהעיר מפמ"ג שם. ומאשל אברהם (להרה"צ וכו' מבוטשטש) סמ"ז ס"א. ולהעיר ממגילה (ג, א) „שחבטלין ת"ת ובאין לשמוע מקרא מגילה“ לפי שבמקרא מגילה אינו עוסק כ"כ בהבנת התורה.

(10) ר"ח עירובין סה, א.

(11) ונוגע גם למעשה (ראה באה"ט או"ח סו"ס ר"ח. ברכי יוסף שם. ועוד).

(12) יל"ש תשא רמז תו.

(13) וראה זח"ג לט, ב: „והוא אוליף לי כל יומא ג' מלין דאורייתא ובליליא ג' מלין דחכמתא דאגדתא“. וראה לקוטי לוי יצחק לזהר שם (ס"ע ער ואילך).

(14) ראה חינוך מצוה תך. כוונות ק"ש ועוד.

(15) פלוגתא דאמוראי נזיר ז, א (צפע"נ השלמה סע"ה). ובזהר ח"ג (צד, ב) כל יומא ויומא עביד עבידת'י. וראה זח"א רסד, ב.

(16) בראשית א, ה.

(17) ראה תנחומא נשא פט"ז. ועוד.

(18) וראה ב"ר ספ"ג: יום אחד כו' שבו ה' הקב"ה יחידיו בעולמו שלא ה' בעולמו אלא הוא.

(18*) סמ"ק הובא בכ"י או"ח סס"א.

שנסעה וירדה בסתר המדריגות כו' ומחשבה דבור ומעשה תפיסא בהי"ט²³) אשר לכן אין חושך העולם מעלים על התורה²⁴, וכמרוז²⁵ "הלא כה דברי כאש נאם ה', מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה"²⁶, היינו שמצד התורה הרי אין נראה בהעולם מציאותו²⁷ – לכן גם החיוב דתלמוד תורה אינו מוגדר בגדרי יום ולילה.

ג. עוד ביאור בזה: ענינה של ק"ש הוא, כנ"ל, לפעול אחדות (דהוי' אחד) בעולם; ואין הפי' שפעולתה היא רק לגלות בעולם שהוא בטל במציאות, כ"א גם לפעול בעולם ביטול זה, שהו"ע האחדות. וכדיק ל' מרוז'ל הנ"ל (בביאור ענין הק"ש), כיון דאמליכתי' למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים תו לא צריכתי', היינו שהאדם ממליך את הקב"ה בעולם. וכיון שכו', ש' פעולת הביטול בעולם תלוי' בעבודת האדם, הרי בהכרח שישנם שינוים בדרגת הביטול הנפעל בעולם, דהרי לא כל הזמנים שוין בעבודת האדם;

(23) תניא פ"ד.

(24) ראה לקו"ת ראה כ, א: דהתורה היא עץ החיים .. ואין כח בקליפה לשלוט שם.
(25) ברכות כב, א: ריב"ב אומר כו', וגם לרבנן דפליגי עלי' – הי"ז לא אטעמי, כ"א כדי שלא יהיו ת"ח מצויין כו' (ראה שו"ע אדה"ז אר"ח רספ"ח), או מפני בזיון וכיו"ב (תר"י ברכות שם). ולהעיר מלקו"ת תבוא (מג, סע"ב ואילך). ס' מאה שערים מה, א.

(26) להעיר מזח"ג פ, סע"ב.

(27) ולהעיר אשר בעת מ"ת בגילוי נתבטל העולם ממציאותו בגילוי, כמרוז'ל (שמו"ר ספכ"ט) "צפור לא צווח כו' אלא העולם שותק וכו'". וראה לקו"ש חייא הנ"ל.

ובחי"ת שהוא יחיד בז' רקיעים ובארץ הרי ח', והדלי"ת רמו לד' רוחות" – ובפרט ע"פ הידוע – דיוק תיבת "אחד"¹⁹ (ולא "יחיד") שמורה שישנו מקום לאיזו מציאות זולתו ית', ומ"מ ה"ה אחד, היינו שמציאות ה"לילה" מחוברת וכלולה באמיתית מציאות ה"יום".

וזהו¹⁹ עבודת הק"ש: "שמע ישראל וגו' ה' אחד" – העבודה דאמליכתי' למעלה ולמטה ולד' רוחות²⁰ – ששה קצוות העולם – לגלות אחדותו ית' בעולם, לשון העולם²¹, היינו כמו שהוא במציאותו¹⁹. וזהו הטעם שמצות ק"ש קשורה בשני הזמנים דיום ולילה – לא להדגיש החילוק והפירוד שביניהם, אלא, אדרכה, לפעול בב' הבחינות ההפכיות ד"יום" ו"לילה" ולחברם ל"יום אחד" – גילוי אחדותו בעולם.

משא"כ תורה, שאינה נתפסת בעניני העולם (כ"א רק מתלבשת בהם), אינה שייכת להעולם (התחתון) כפי שהוא במציאות של "תחתון", דהרי היא למעלה מלהיות נתפסת ומשתנית ע"י העולם ובעולם²² (גם לאחר

(19) ראה לקו"ש ח"א ע' 11 ואילך ובהנסמן שם.

(19*) ראה בריש ברכות בנוגע לק"ש, יליף מברייתו של עולם.

(20) ברכות יג, ב.

(21) לקו"ת שלח לו, ד. ש"ש סד, ב. ביאוה"ז

להצ"צ ע' שנה (ומציין למרוז'ל). ועוד.

(22) ראה ד"ה ויאמר משה תש"ד פ"כ: וענין ההתלבשות דתורה אי"ז מענין התלבשות של התעסקות .. ולשון התלבשות הוא רק שם המושאל בלבד. וראה לקו"ש ח"ח ע' 352 ואילך. ח"ט ע' 65 ואילך.

ד. ועוד חילוק ביניהם: מכיון שענין הק"ש הוא ביטול העולמות ע"י עבודת האדם, הרי בהכרח שיהיו שינויים בדרגת עבודתו, הואיל והאור האלקי אין מאיר אצלו בכל הזמנים בשוה – לפעמים הוא בכחי "יום" ולפעמים בכחי "לילה", ונאמר³⁰ "שבע יפול צדיק וקם". אמנם הכוונה היא שלא להתפעל מהשינויים, ולעבוד עבודתו בפעולת הביטול בעולם גם ב"לילה". והו שמצות ק"ש מוגדרת בב' סוגי הזמן דיום ולילה, היינו שעבודה זו מוטלת עליו הן "ביום", כשמאיר אצלו אלקות (שצ"ל ביטול נעלה יותר), הן בזמן של העלם והסתר, "בלילה". משא"כ תורה שהיא למעלה מעבודת האדם בעולם, אין נוגע בזה השינוי דיום ולילה.³¹

אמנם, בכדי שיוכל האדם להתגבר ולעבוד עבודת הק"ש גם ב"לילה" [אף שאז הוא בדרגא תחתונה], זקוק הוא לנתינת כח מדרגא כזו שהיא למעלה מכל שינויים, שלכן ביכולתה לתת כח

במשל התחתון דג' אלף משלי שלמה נמצא בו הנמשל (עייני תו"א יא, ג).

(30) משלי כד, טו. וראה תנוד קטן.

(31) והשינוי הנ"ל (ס"ב) דלימוד מקרא דוקא ביום ומשנה בלילה – הוא כמו שבנוגע לברכות צ"ל הלימוד בהל' ברכות וכו'.

(בס) ומותר לקרוע בעיני וכמעשה דרב (יומא יט, ב). משא"כ בתפלה צ"ל כעבדא קמי' מרי' בלי שום תנועות, ועיין ברכות לג, רע"א: עומד לפני ממה"מ כו'.

ומי"ש בשר"ע אר"ח ט"י סג ט"ז: הקורא ק"ש לא ירמוח וכו' הרי מפורש הטעם (ארעי ולא קבע – ולא ביטול). וכן איתא שם לאחר פ"ר מותר לצורך מצוה קצת.

בנוגע לתפלה – להעיר מסי' קד ס"ב עומד לפני המלך – אין לזוז ממקומו.

ואדרכה עבודה אמתית צ"ל בכחי "ילכו מחיל אל חיל"²⁸, לעלות ככל עת מדרגא לדרגא נעלית יותר.

ומובן שבכל דרגא שהאדם מגיע ועולה (שהו"ע ק"ש של שחרית), עם שהיא "יום" ואור לגבי דרגתו הקודמת, צריך להרגיש (וכ"ה האמת) שאי"ז מספיק עדיין, ושעליו לעלות לדרגא נעלית יותר. ז. א. שצריך להרגיש שדרגת הביטול שהוא פועל עתה בעולם היא "לילה" (ק"ש של ערבית) לגבי דרגא עליונה ממנה – בחי' "יום", וכן למעלה מעלה. הרי שפעולת האחדות, שהיא עבודת הק"ש, משתנה ועולה בשינויי יום ולילה, ולכן גם מצותה של ק"ש מוגדרת בזמני יום ולילה – בהתאם לתוכנה ואופן עבודתה.

משא"כ בתורה, מכיון שאין ענינה לפעול אחדות בעולם, כנ"ל, כי מצד התורה הרי העולם הוא בטל במציאות, ובמילא אין שייך בה סדר העליות הנ"ל בדרגות הביטול – ולכן אינה מוגדרת בכחי' "יום" ו"לילה"²⁹.

(28) תהלים פד, ח. וראה סוף ברכות. שו"ע אדה"ז חאו"ח רסקנ"ה. וש"נ (ומדהשמיט בפנים הציון לברכות משמע דמ"מ שעל הגליון הם לאדה"ז).

(29) ואף שגם בלימוד התורה צ"ל הליכה ועלי' ועד א"ס, מ"מ מכיון שאין ענין העלי' לפעול ביטול בהיש דשכל הקודמו, כ"א לגלות האמתית הנמצאת בו, אין להגדיר הדרגא התחתונה בשם "לילה". ועי"ד: קמי' מלכא – מחוי במחוג ה"ז מרידה (תגיגה ה, ב), בשמו"ע צ"ל כעבדא קמי' מרי' כו' לפני המלך (שבת י, א. שו"ע אדה"ז סו"ס צה). משא"כ קודם לזה*. אבל

(* בק"ש שו"מ מפני הכבוד כו' (ובפרט ע"פ הירוש' ברכות פ"ב סה"א דנלמד ממש"נ ודברת

ומדייק „כל השונה הלכות בכל יום“, כי אמיתית ענין התורה שלמעלה מכל שינויים נראה בעיקר בההלכה שבתורה: בהשקוט ופלפול דאורייתא תא הרי לא ניתנה תורה חתוכה³⁷ ובני ישראל אין דיעותיהן שוות³⁸ ואלו ואלו דא"ח³⁹ (ובפרט אשר „שבעים פנים לתורה“⁴⁰ וש"ר פנים לתורה⁴¹), שבזה הרי אפ"ל (ובפרט מצד האדם הלומד⁴²) נטי' מהאחדות האמיתית שלמעלה מכל השינויים (אף שג"ז אפשר שתבוא מהאחדות האמיתית⁴³) ולכן אין הלכה כמותו; משא"כ הלכות – ה"ז מסקנה אחת ופסק אחד, בלי שום שינויים ונטיות.

ו. עפ"ז יש להסביר גם השייכות של מאמר זה („כל השונה כו") להסוגיא שלפניו (במס' נדה): „אל ר' שמעי' לר"א אימא ביממא תהוי זבה

להתגבר על כל השינויים ולפעול ביטול נעלה יותר גם ב"לילה" – ודרגא זו היא תורה (שבק"ש). כי ק"ש, אף שהיא מצוה, יש בה גם מעלת התורה כנ"ל, שתורה היא למעלה מכל שינויים, כנ"ל, והיא הנותנת כח בעבודת ה"לילה".

ה. ע"פ הנ"ל יש לבאר הקישור שבין התחלת הש"ס וסיומם (בגמ'): תחלת הש"ס איירי בק"ש דלילה „מאימתי קורין שמע בערבין“, וסיום הש"ס: „תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכ"י מובטח לו שהוא בן עוה"ב שנא"³² הליכות עולם לו, א"ת הליכות אלא הלכות³³, וידוע³⁴ שבתורה (וכיו"ב) ישנו קישור בין ההתחלה לסיום. והביאור: הציווי לקרות שמע בערבין (שבכל המצות – אינו מבקש אלא לפי כוחן³⁵) – הכח ע"ז הוא ע"י התורה שהיא למעלה מהשינויים דערבין ושחרית, אלא „בכל יום“, חיוב תמיד³⁶.

(בפנים רס"ב). ראה בארוכה מפענח צפונות פ"ג. [אף שבכללות יותר – היקף שלם הוא ז' ימים, כדלקמן].

(37) ירוש' סנה' פ"ד ה"ב.

(38) ראה ברכות נח, א. (סנה' לת, א).

(39) עירובין יג, ב.

(40) במדב"ר פי"ג, טז. זח"א מז, ב. ח"ג כ, א.

רטז, א. רכג, א.

(41) שער הגלגולים הקדמה יז. שער רה"ק בענין היחודים על קברי הצדיקים הקדמה ג. לקוטי מהרח"ו וזה"ה שבסוף שער מאמרי רז"ל להאריז"ל.

(42) ראה לקו"ש ח"א ע' 150 ואילך.

(43) וגם הקושיות והקס"ד וכו' שבתורה –

באים מאחדות האמיתית, וזהו מהביאורים שגם לאחר שידוע התירוץ והמסקנא שבתורה לומד עוה"פ את הקושיא והקס"ד, וה"ז בכלל ת"ת. ולהעיר שכמה הלכות נלמדות מקס"ד בתורה. וראה בארוכה לקוטי לוי יצחק – אגרות ע' רסג ואילך.

(32) חבוק ג. ו.

(33) תוכן הלימוד הוא ע"פ המבואר בכללי

הש"ס (ראה ס' הליכות אלי ס"ג. ועיין מו"נ ח"ג פמ"ג. שו"ת הרדב"ז ח"ג תשובה אלף ס"ח (תרמ"ג)) שהלימוד דאל תקרא אינו שולל את פ"ה הפשוט של התיבה כ"א מוסיף עוד דרש – ובנדו"ד הפי' הוא: ע"י „הלכות“ ה"ה בבחי' „הליכות“ (ה"ה הולך לעולם) (עוה"ב).

(34) כבר העירו ע"ז באחרונים מברכות י, רע"א ובתוס' שם. וראה ספר ויהא ברכה. ולהעיר מס"י פ"א מ"ז: נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן.

(35) שמו"ר רפכ"ט. במדב"ר פי"ב, ג. תנחומא

נשא יא. וראה ע"ז ג, א.

(36) ומה שמגדירו „בכל יום“ [דלכאורה מכיון שהיא למעלה משינויים אינה מוגדרת ביום כלל], כי כל יום הוא ענין בפ"ע כנ"ל

בדם־נדה⁴⁹, דם טמא. אבל הגוף הישראלי בטבעו — דוחה אותו החוצה, כי כאו"א עליו נאמר⁵⁰, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", לכן אינו סובל מציאות של רע, ודוחה אותו לחוץ. אמנם מכיון שלפי שעה נמצא בו הרע שצריך לדחותו, נטמא האדם ע"י, עד שיטבול במקוה — ע"פ ביאור הרמב"ם⁵¹ (ועוד) — פרישה מהרע לגמרי וביאה (וביטול — מים שכל גופו עולה בהם — אותיות⁵² טיבול) בטהרה.

וזהו גם היסוד להפרש בין נדה וזבה, שהזבה (היינו אשה הרואה דם ג' ימים) בהי"א ימים שבין נדה לנדה) אינה נטהרת ע"י טבילה במקוה בלבד, כ"א ע"י הקדמת ספירת שבעה נקיים (ואם ראתה דם בא' מז' ימים אלו, ה"ז סותר כל הנקיים), משא"כ הנדה שאי"צ שבעה נקיים^{52*}:

בטעם ספירת ז' נקיים של הזבה כ'

(49) ורק בנשים (אף שזה מורה על הרע בכלל שנעשה ע"י חטא עה"ד) — כי רק באשה נאמר ותר א כי תאוה היא (בראשית ג, 1). וגם היא התחילה וגרמה החטא. וראה אוה"ת תבוא ע' תתרצה ואילך. וראה לקמן הערה 63.

(50) יתרו יט, ו.

(51) ראה רמב"ם סוף הלכות מקואות שטהרה במקוה הו"ע, "לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור" (ואולי טעות המעתיקים והדפוס הוא וצ"ל, "במי הדעת הטהור טהור").

(52) טבילה אלא שנתחלף הוא"ו בה"א בלבד וד"ל (סידור סד"ה כוונת המקוה).

(52*) ראה הקדמת אדה"ז להל' נדה. ובכ"מ.

בלילא תהוי נדה (ופרש"י: "ראתה ביום תהא זבה כדכתיב⁴⁴ ימים רבים אבל ראתה בלילות לא תהא זבה"), א"ל עליך אמר קרא על גדתה סמוך לגדתה, סמוך לגדתה אימת הוי בליליא וקא קרי לה זבה" (ופרש"י: "סמוך לגדתה — ליל שמיני שהרי ימי נדות כל שבעה עד הלילה כדכתיב⁴⁵ שבעת ימים תהי' בנדתה"). ולכאורה מהי השייכות שבין "תנא דב"א" להשקו"ט בגמ' שלפני?⁴⁶

ואף שכתבו התוס' על אתר "דאידי דאיירי לעיל בהלכתא מייתי לה לסיים בדבר טוב וכו' שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומין" — הרי כתב שם המהרש"א ש, צריך התלמוד לסיים במאמרי אגדה השייך קצת להלכה דמסיים בה⁴⁶.

ז. אמנם עפ"י הנ"ל י"ל בזה — ובהקדים המבואר במ"א⁴⁷ בביאור מה שארז"ל⁴⁸ שדם נדה היא מן הקללות שנתקללה חוה מחמת חטא עה"ד, היינו שע"י חטא עה"ד נתהווה בה מציאות של רע, המתבטא (בחלקו)

(44) מצורע טו, כה.

(45) שם, יט.

(46) גם יוקשה שאין הנידון דומה לגמרי לראי' — דמה שה, נביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומין, הוא בכדי שלא לסיים בדברים של חיפך השבח וכו' הכתובים לפנייהם; אבל בנידון דידן הרי (גם לולא שהביא את ה, תנא דבי אליה) מסיים בענין של הלכה, אבל י"ל שאינו רוצה לסיים ב, זבה" — ענין דחולי.

(47) ראה לקו"ש ח"ג ע' 983.

(48) עירובין ק, ב.

א"ע וליטהר מרע זה⁵⁸, וזוהי עבודת כל אדם⁵⁹.

אמנם מכיון ש,מדת הבינוני היא מדת כל אדם ואחרי כל אדם ימ-

58) עפ"י יש להסביר טעם הדעות* (הובאו בדרכי תשובה סי' קצז ס"ק ג) שאסור לאשה לעמוד בימי טומאתה אפילו אין בעלה בעיר, אף לפי מאי דקיי"ל שטבילה בזמנה לאו מצוה – כי זה מורה על הטהרה מהרע והזהמא שע"י חטא עה"ד.

59) ועפ"י יומתק מרז"ל (מדרש תהלים קמו [ד]): „אין איסור גדול מן הנדה כו' ולע"ל הוא מתירה כו'“, כי כנ"ל יתברר אז העולם מהטומאה של חטא עה"ד. וכל פרטי הטבע יהיו טהורים (ויהי' „דם“ (דער קאך) הנצרך בתחלת העבודה, משא"כ כשטבל. וראה יומא (סט, ב) כליא עלמא). וראה אגה"ק סכ"י (קמג, סע"א) שלע"ל יצטרכו לידע דיני טומאת יולדת ואינו מזכיר טומאת נדה. וראה אוה"ת בראשית ע' נא.

* (ראה שו"ע אדה"י (או"ח סי' שכו ס"ז): „ובמדינות אלו נהגו לאסור טבילת אשה בשבת אא"כ יש בעלה בעיר וגם לא הי' אפשר לה לטבול קודם השבת או שלא הי' בעלה בעיר ובא בער"ש שלא פשעה במה שלא טבלה קודם לכן. וראה שם סי' תרי"ג ס"כ. וצ"ע במ"ש ביו"ד (סי' קפו סק"ז), „שאסור לאשה לעמוד בימי טומאתה אפילו אין בעלה בעיר כדלקמן סי' קצז“. (ואולי פירש שם דבריו, אבל אצלינו חסר סי' זה). וראה פס"ד להצ"צ (י"ד סי' קצז ס"ז): „אם האשה אינה מתחלת לטפור ז"מ ממחרת יום ההפסקה כו' מ"מ עלתה לה ספירה, ואף לכתחילה תוכל לעשות כן אם תרצה“, אף שעיי"ז מאחרת היא את הטבילה. אבל מוכרח לומר שהצ"צ איירי באופנים מסוימים, (או דלא קאי כאן אלא בד"ן שהספירה עולה לה) דהרי לא חילק שם בין אם בעלה בעיר או לא, ואם בעלה בעיר הרי בודאי שאסור לה לאחזר הטבילה (כמפורש בשו"ע אדמוה"ז סי' תרי"ג ס"כ).

החנוך⁵³, „והזבה צריכה ז' נקיים לפי שהזיבה תורה על רוב מותרי האשה וזהו המשך הרקת דמי' ימים רבים אחר ימים הנהוגים ברוב הנשים“ – ולפי המבואר לעיל מובן, דמה שכ' „שהזיבה תורה על רוב מותרי האשה“, היינו ששייכותה של הזבה למציאות של רע היא ביותר מכפי הרגיל.

והביאור בזה: ע"י חטא עה"ד „ירדה זוהמא לעולם“⁵⁴, שירדו האדם והעולם⁵⁵ משלימות שלהם וממעלתם, כי נתערבה בהם זוהמא ורע – ועדיין נמצאת היא בהם⁵⁶ עד שיקויים היעוד⁵⁷, „ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ“ בגאולה העתידה שאז תתבטל הזוהמא לגמרי והאדם והעולם יתבררו ויזדככו ויתעלו בתכלית הברור, הזיכוך והעלי'.

ז. א. שע"י חטא עה"ד ירדה ה„זוהמא“ בבנ"א, באופן שהרע נעשה אצלם כדבר טבעי – וצ"ל עבודת האדם לדחותו; וזהו"ע דם נדה – רע הנגרם ע"י חטא עה"ד והנעשה כטבע באדם, ועליו להרחיק

53) מצוה קסו.

54) שבת קמו, רע"א.

55) ראה תו"א תולדות כא, ב. יתרו עד, א"ב. משפטים עט, ד.

56) ואף שע"י מ"ת „פסקה זוהמתן“ (שבת שם. ע"ז כב, ב. זח"א נב, ב. ח"ב קצג, ב) – הרי ע"י חטא העגל חזרה זוהמתן (זהר שם. וראה תניא ספלו'), אף שאינה כפי שהייתה לפני"ז (כדמוכח בש"ס שם. ניצוצי אורות זח"ג יד, ב).

57) זכרי' יג, ב. וראה גם זח"א ככו, רע"א.

ולכן גם דיחוי' של טומאה זו אין מספיק סדר העבודה של דיחוי וטיהור רגיל, אלא צריך לשוב בתשובה שלימה יותר – וזהו שאין טומאת זיבה נטהרת אלא ע"י שבעה נקיים, שהימים שלאחרי הזיבה צריכים להיות נקיים לגמרי, בקצה ההפכי, מטומאת דם – והיא היא התשובה השלימה והאמינית בנדון, כמ"ש הרמב"ם⁶⁵ שאם נטה לצד אחד יותר מדי אז תשובתו היא שיטה א"ע לקצה השני לגמרי, ולכן אם רואה דם בא' מן הימים ה"ז סותר כל הימים למפרע (כי אז ה"ז הוכחה שאין תשובתו אמיתית), ורק אחרי ספירת ז' ימים נקיים רצופים⁶⁶ ה"ה טובלת ונטהרת מן הטומאה.

ודוקא שבעה נקיים, כי שבעה הוא היקף שלם⁶⁷. וגם ידוע⁶⁸ ש"כל יומא ויומא (מימי השבוע) עביד עבדת"; והיינו שע"י העבודה בשבעה ימים רצופים הרי יש בזה הן השלימות בעבודה הפרטית שבכל יום מימי השבוע⁶⁹ והן השלימות בעבודה הכללית של (שבוע) היקף שלם – תשובה שלימה בכל פרטי ועניני' ורק עי"ז הוא נטהר מטומאה זו.

שוך⁶⁰, והבינוני הרי הרע שבו גם בשעת ק"ש ותפלה, לא נתבטל לגמרי אלא בצדיק⁶¹ וכו', אבל בבינוני הוא ד"מ כאדם שישן שיכול לחזור וליעור משנתו כך הרע בבינוני הוא כישן וכו' ואח"כ יכול להיות חוזר וניעור⁶² – והוא הדבר בנידון הזוהמא והרע שבכ"א (טומאת דם נדה): אף שדחה את הטומאה והרע מקרבו, בכ"ז בעבור איזה זמן (חודש בערך⁶³) חוזר וניעור הזוהמא והרע עוה"פ (כי חטא עה"ד, שורשו של הרע, עדיין לא נתבטל לגמרי) ושוב צ"ל העבודה לדחותו ולטהר א"ע ממנו.

אולם מי שחטא ופגם כו' ועבירה גוררת עבירה – היינו שעלול הרע להתעורר גם קודם שיגיע הזמן שבו הוא חוזר וניעור מצד טבע הבינוני⁶⁴; ומובן שזהו לא רק קדימה בזמן, כ"א גם תוס' במציאות ואיכות הרע.

ותוספת זו במציאות הרע זוהי טומאת זיבה – שהיא רואה דם בימים שמצד הטבע אין לראות בהם, וזה מורה, על רוב מותרי האשה" – היינו שהרע נתרבה ונתחזק יותר מכפי שהוא בטבע חטא עה"ד.

(60) תניא רפי"ד.

(61) והטעם שישנו דם נדה גם בצדקת (המורה שבעבודה רוחנית הוא גם בצדיק), מובן ע"פ מ"ש בתו"א (משפטים עט, ג): „אעפ"י שהם צדיקים גמורים מ"מ נשאר בהם עדיין שמץ מזוהמת הנחש שלא יכול להסירו מכל וכל".

(62) תניא פ"ג.

(63) והטעם חדודש, י"ל: כי חטא עה"ד נגרם ע"י מיעוט הלבנה והיא מתחדשת (וכל עניני') בכל חודש. וראה אוה"ת פינחס ע' אקסה. אקפ. וראה גם לעיל הערה 49.

(64) ראה תניא רפכ"ט. שם רפל"ה.

(65) הל' דעות פ"ב ה"ב.

(66) דוגמא לדבר שטבילת כל הגוף צ"ל

בב"א.

(67) תשובת הרשב"א ח"א ס"ט.

(68) זח"ג צד, רע"ב. וכ"ה בכל שבוע (עיין ר"ה לא, רע"א). ומובן עפמשנת בלקר"ת שה"ש (כה, א).

(69) להעיר ממשנת (ראה שער הכוונות דרושי ר"ה (לפני דרוש הא')) בענין השבעה ימים שבין ר"ה ליוה"כ שהיא עבודת התשובה על כל ימי השבוע של כל השנה כולה, כי בז' ימים אלו ישנם כל א' מז' ימי השבוע.

מהתורה: בהיותה למע' מכל שינויים כדלעיל, לכן נותנת כח גם באדם שגם הוא בעבודתו לא יתפעל מהשינויים, ההעלמות וההסתרים, הבאים בעולם, וזהו אומרו: „עליך אמר קרא כו” (יתור ל' ושאינו רגיל) עליך (בדרך מקיף) אמר קרא (כח ה)תורה.

ובהמשך לזה מסיים „כל השונה הלכות בכל יום וכו”, שהתורה (ובפרט ההלכות) בהיותה למעלה מכל השינויים, נותנת כח לעמוד בפני כל השינויים לגריעותא ולעבוד עבודתו כדבעי.

ומבאר בתוס' שזהו ע”ד „נביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומין”⁷² – כי גם מאמר זה הוא ענין של תנחומין, ל„נחם” ולעודד את כל מי שהוא נופל ממדרגתו, שהתורה נותנת גם לו את הכח להתעלות ע”י עבודתו. ועד שע”י ההלכות – הליכות עולם לו.

(משיחות י”ט כסלו תשכ”ד)

72) שבח ותנחומין – לכאורה הול”ל „שבח ונחמה”. וי”ל ע”פ מש”כ אדה”ז (תניא רפל”ה) בעבודת הבינונים: לנחמם בכפליים לתושי’. ולהעיר ממרו”ל (איכ”ר ספ”א) עה”פ דהפטורת פרשתנו: מתנחמים בכפליים שנאמר נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם.

ח. עפ”ז מובנת הסמיכות והשייכות של „תנא דבי אל”י כל השונה הלכות וכו” להסוגיא שלפנ”ז:

שאלת הגמרא היא⁷⁰: מכיון שהפרש בין נדה לזבה הוא, כנ”ל, שדם נדה ענינו התעוררות הרע באופן הרגיל והטבעי בבנ”א, ודם זיבה מורה על חולי, תוס’ במציאות הרע – „אימא ביממא תהוי זבה” – פ’ ב„יום”, כאשר ראיית הדם (בימי זיבה) הוא כשה„שמש (ומגן הוי’ אלקים)”⁷¹ מאיר בעולם ובאדם, ה”ז הוכחה שהחסרון הוא בו חולי (דלולא זאת אין מקום לראיית דם); אבל „בליליא” – אם רואה דם זה ב„לילה”, בזמן ש„חושך” בעולם, ההעלם דאור אלקי – „תהוי נדה” – כי מצד החושך וטבע העולם נתעורר הרע קודם זמנו הרגיל, ואינו ענין של זיבה – חולי בו.

והמסקנא שגם בלילה הוי „זבה”, כי כאו”א מישראל, באיזה מצב שנמצא, יש בכחו לעבוד עבודתו, עד שלא יהי שייך ל„ראיית דם” אפילו כש„לילה” בעולם – ולכן הו”ע של זיבה גם בלילה. והכח על עבודה זו הוא

70) ראה בזה גם לקו”ש ח”ז ע’ 317-8.

71) תהלים פד, יב.

